

## СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

У статті розглянуто сутність неформальної економіки, різновиди економічної діяльності при порушенні прав господарюючих суб'єктів та нормативно-законодавчої бази, легальних видів економічної діяльності: «сіра», «рожева», «чорна»; наслідком чого є формування та функціонування неконтрольованої економіки, що складається з чотирьох сегментів: неформального, неофіційного, тіньового і кримінального. Досліджено соціальні аспекти функціонування неформальної економіки в сучасних умовах як передумови досягнення короткострокових позитивних ефектів: тимчасової зайнятості та підвищення добробуту окремих верств населення; можливості реалізації професійного потенціалу; насиченням ринку товарами; підвищенням рівня конкурентоспроможності національної економіки та господарюючих суб'єктів, зниження рівня бюрократизації та корумпованості серед чиновників.

**Ключові слова:** легальність, економіка, неформальний, неофіційний, кримінальний, тіньовий, домогосподарства.

**Постановка проблеми.** Разом зі створенням країни формується її економічний устрій, який складається, як правило із двох частин: офіційного та неофіційного секторів економіки. Офіційний сектор економіки ще має назву формального, який підпорядковується законам і забезпечує населення робочими місцями та можливістю отримання легальної заробітної плати, юридичних осіб – доступом до засобів та предметів праці з метою отримання легального прибутку, що є джерелами податкових надходжень країни. Неофіційний сектор – неформальний, що створюється і діє в таємниці від державних структур, у якому переплітаються різні аспекти суспільних відносин (соціально-економічні, політичні, законодавчо-правові тощо), що становлять найважливіші сторони життєдіяльності соціуму. Сьогодні для України наявність неофіційної економіки та її наслідки мають велике значення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Введення терміну «неформальна економіка» здійснив англійський антрополог Кейт Харт [1], коли він проводив дослідження на замовлення Міжнародної організації праці в 1971 в Гані і в 1972 в Кенії, які показали, що головною проблемою зайнятості в цій країні є не безробіття, а наявність великого прошарку трудящої бідноти, яка працює в дуже важких умовах, виробляє товари та послуги, але вона не

визнається, не реєструється та не регулюється державними органами влади.

Подальші дослідження в цьому напрямку здійснив Ернандо де Сото [2]. Він показав, як дії уряду Перу змушували населення ігнорувати закони, що заважають людям просто жити і задовольняти свої потреби. Дії уряду з контролю за виконанням законів змушували людей займатися непродуктивною діяльністю: політизованою боротьбою з державою, що призвела до легалізації багатьох незаконних видів діяльності та прав власності, що призвело до появи як нових нелегалів, так і нових нелегальних видів діяльності.

Окремі аспекти щодо встановлення сутності, складових елементів, суб'єктів неформальної економіки висвітлені в працях вітчизняних та іноземних науковців - І.Ю. Жилиної, Д. Горшкової, Ю.В. Латова, С.Н. Ковалева, О. Голубова та багатьох інших.

**Мета статті** полягає у з'ясуванні соціальних аспектів функціонування української неформальної економіки в сучасних умовах.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Неформальну економіку можна визначити як сукупність відносин, притаманних всій економіці в цілому, або - в рамках економіко-соціологічного підходу - як особливу стратегію (логіку) економічних агентів, спосіб заробити на задоволенні попиту людей, незалежно від легальнос-





ті здійснюваних дій, і, з іншого боку, можливість суб'єктів економіки переслідувати свої цілі в найсприятливіших для них умовах, ніж ті, які існують в рамках законів [3].

В широкому сенсі неформальна економіка тотожна прихованій, закритій від спостереження [4], в неї підмножинами входять нерегулярна [5] (робота «на стороні»), що включає «сіру» [6, с. 104], «рожеву» і тіньову економіки («чорну»), а також соціальна – сектор економічної діяльності, який не використовує гроші як засіб обміну, в ньому використовується «соціальний капітал», фіктивна економіка - незаконна діяльність зайнятих в офіційній економіці агентів, пов'язана з прихованим перерозподілом легальних доходів. Подібною діяльністю можуть займатися люди з керівного персоналу, тому цей різновид прихованої економічної діяльності називають також «білокраватковим», який залежить від курсу офіційної економіки. Включає в себе широке коло діяльності, включаючи корупцію, відхід від податків, фіктивні банкрутства, промислове шпигунство і часто завдає державі, корпораціям і суспільству більших збитків, ніж інші види прихованої діяльності. До неконтрольованої сфери належить і кримінальна економіка. Ознаками кримінальної економіки є: виробництво заборонених законом товарів і надання послуг (наприклад, зброї, набоїв до зброї, вибухових матеріалів та інше); діяльність з легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом («відмивання грошей»); відсутність офіційного статусу. У табл. 1 представлені економіки різних кольорів в залежності від наявності порушення законів та прав суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

#### Види економік при порушенні прав господарюючих суб'єктів та законодавчої бази

Законність	Права іншого господарчого суб'єкта	
	Порушені	Не порушені
Закон порушений	Нелегальна кримінальна «чорна» економіка	Неформальна «сіра» економіка
Закон дотриманий	Напівлегальна «рожева» економіка	Легальна «біла» економіка

Джерело: складено автором на підставі [4; 5; 6, с. 104]

Отже, відповідно до табл. 1 неформальна економіка об'єднує в себе якісно різні види діяльності, повністю або частково не підпорядковані формальним інститутам господарювання, не підкріплені формальними контрактами і такі, що не фіксуються статистичним обліком. Оскільки в сучасній Україні значна частина господарської практики, безумовно, задовольняє цьому визначенню, стає зрозумілим масштаб і значущість неформальної економіки.

Так, згідно наказу Міністерства доходів і зборів України [7] Головним Управлінням Міністерства доходів і зборів у Луганській області було доведено для відпрацювання 192 суб'єкти господарювання з сумнівним кредитом 66,7 млн. грн., у т.ч.: «податкові ями» - 95 суб'єкти господарювання на суму 38,9 млн. грн., «транзитери» - 54 суб'єкти го-

сподарювання на суму 20,3 млн. грн., «вигодонабувачі» - 43 суб'єкти господарювання на суму 7,5 млн. гривень [8].

В результаті вжитих органами ГУ Міндоходів Луганської області [8] заходів фактичний рівень цієї категорії платників склав 86,5% по кількості (166 суб'єкти господарювання) та 88,8% – по сумі (59,2 млн. грн.), у т.ч.: «податкові ями» - відпрацьовано 86 суб'єкти господарювання (або 91,6%) на суму 36,2 млн. грн. (93,1%), «транзитери» - 44 суб'єкти господарювання (або 81,5%) на суму 16,8 млн. грн. (82,8%), «вигодонабувачі» - 36 суб'єкти господарювання (83,7%) на суму 6,2 млн. грн. (82,7%).

Частка тіньової економіки в Україні б'є європейські рекорди, склавши у 2011 році 44,1% від офіційного ВВП, що склав 329,3 млрд. дол. [9]. Водночас Міністерство економічного розвитку і торгівлі



України дає свою оцінку цьому явищу – 34% від ВВП за 2011 рік [9]. У найбільш дисциплінованій з точки зору сплати податків країні Європи, Швейцарії, рівень тіньової економіки сягає 7,8%. В Австрії, Нідерландах і Люксембурзі частка тіні також становить менше 10% [9].

Таким чином, в цілому неконтрольована сфера економіки складається з чотирьох сегментів:

1. Неформальної економіки, яка поєднує індивідуальне підприємництво і бізнес без реєстрації суб'єкта господарювання, тобто малий бізнес з неформальними стосунками праці.

2. Неофіційної економіки – діяльність домогосподарств, що виготовляють та споживають товари чи послуги власного виробництва для власних потреб чи потреб членів своєї сім'ї.

3. Тіньової економіки, до якої входить легальний бізнес, що приховує доходи від оподаткування.

4. Кримінальної економіки, до якої входить і нелегальний бізнес, що займається виробництвом заборонених законом продуктів і наданням заборонених послуг (виробництво і ремонт бойової зброї, вибухових речовин, хімічної і біологічної зброї, обіг наркотиків, торгівля людьми тощо).

Як зверталася увага вище, неформальна економіка поєднує індивідуальне підприємництво і бізнес без реєстрації суб'єктів господарювання, відповідно до Методики [10] до неформального сектора відносяться два типи підприємств:

1) підприємства домашніх господарств, що належать власникам, які працюють на них самостійно або у партнерстві з членами того самого чи інших домашніх господарств. Вони можуть залучати до роботи членів сім'ї чи найманих осіб на випадковій, але не на постійній основі;

2) підприємства домашніх господарств, що належать роботодавцям, які працюють самостійно або у партнерстві з членами того самого чи інших домашніх господарств, залучають на постійній ос-

нові одного чи кількох найманих працівників.

Українська нормативно-законодавча база [11-13] визначає домогосподарство – як сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть перебувати у родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких з цих стосунків, або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи.

Характерною ознакою цього сегменту економіки є внутрішньогосподарчий обіг, коли продукт не виходить на суспільний ринок, а його виробництво і споживання має «натуральний характер». Їхня діяльність не має прибуткового характеру, тому не може оподатковуватись податком на прибуток, але необхідно зазначити, що наймані особи яких залучають до роботи роботодавці, можуть за власним бажанням оформлювати трудові відносини на підставі трудових договорів, отримують дохід у грошовій або натуральній формах і цей дохід повинен бути оподаткований податком на доходи фізичних осіб і зроблені відрахування єдиного соціального внеску податковими агентами до бюджету, але відповідно до Господарського кодексу України [14, ст. 63] відсутня організаційна форма підприємства як домогосподарство і тому можна зробити висновок, що відслідкувати кількість українських домогосподарств які використовують працю найманих працівників та саму кількість найманих працівників неможливо.

Державними органами статистики здійснюються вибіркові обстеження умов життя домогосподарств. У 2012 році в Україні взяли участь в обстеженні 10,5 тис. домогосподарств (82,5% відібраних адрес за включенням нежилих помешкань) [12]. Характеристика та структура сукупних ресурсів домогосподарств за 2008-2012 роки представлена у табл. 2 [15-16].

Т а б л и ц я 2

**Характеристика та структура сукупних ресурсів домогосподарств**

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Середній розмір домогосподарств, осіб	2,60	2,60	2,59	2,59	2,58
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	37,8	37,8	37,8	37,9	37,9
Частка домогосподарств без дітей (%)	62,2	62,2	62,2	62,1	62,1
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	2892,8	3015,3	3469,1	3841,7	4134,2
<b>Структура сукупних ресурсів домогосподарств, %</b>					
Грошові доходи	87,9	88,5	90,1	89,9	91,6
- оплата праці	49,4	47,9	47,9	49,3	50,9
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	5,3	5,1	6,2	4,6	4,1
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	3,3	2,9	3,4	3,2	2,9
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	23,1	26,0	25,9	25,5	27,1
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	6,8	6,6	6,7	7,3	6,6
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	4,0	4,6	4,8	4,5	3,6
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,5	0,6	0,5	0,6	0,5
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку <sup>2</sup>	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
Інші надходження	7,1	5,7	4,1	4,5	3,8

Джерело: складено автором на підставі [15; 16]

Відповідно до табл. 2 середній розмір домогосподарства у 2012 році складав близько 2,58 особи, з яких 62,1% складали домогосподарства без дітей, що свідчить про можливість мати дітей, але є стримуючі фактори які заважають цьому. Підтвердженням цього факту є збільшення частки грошових доходів у загальній структурі ресурсів домогосподарств з 87,9% у 2008 році до 91,6% у 2012 році, так розмір сукупних ресурсів в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство збільшилося з 2892,8 грн. у 2008 році до 4134,2 грн. у 2012 році, з яких лєвова частка припадає на заробітну плату – 50,9% у 2012 році; пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою складають 27,1%, грошова допомога від родичів, інших осіб

та інші грошові доходи – 6,6%; доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості – 4,1%, доходи від продажу сільськогосподарської продукції лише 2,9%.

У 2012 році вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель досягла свого мінімального значення на рівні 3,6% у загальній структурі ресурсів домогосподарств проти 4,8% у 2010 році.

Двигуном соціально-економічного розвитку будь-якої території є його населення, зайняте у виробництві продукції, товарів, наданні послуг, але також необхідно пам'ятати і про населення яке через наявність якихось причин на даний момент часу не має роботи, тобто безробітне з метою виявлення тієї частки



населення, яка працює у неформальному секторі економіки, але при цьому отримує матеріальну допомогу від держави і не сплачує податки.

Населення, зайняте у неформальному секторі, включає всіх осіб, які впродовж звітного періоду працювали хоча б в одній одиниці неформального сектору, незалеж-

но від їх статусу і того, була це для них основна чи додаткова робота.

У табл. 3 представлена кількість зайнятого та безробітного населення в цілому по Україні, а також на території Луганської області [17-19]. У табл. 4 представлено склад економічно неактивного населення за 2011-2013 роки [20].

Т а б л и ц я 3

**Кількість зайнятого та безробітного населення в цілому по Україні та на території Луганської області за 2011-2013 роки**

	2011		2012		2013	
	Зайняте населення, тис. осіб	у % до всього населення працездатного віку	Зайняте населення, тис. осіб	у % до всього населення працездатного віку	Зайняте населення, тис. осіб	у % до всього населення працездатного віку
Україна	18516,2	66,5	20393,5	73,0	20478,2	73,1
Луганська обл.	920,8	65,5	994,3	70,9	994,7	71,2
	2011		2012		2013	
	Безробітне населення, тис. осіб	у % до економічно активного населення працездатного віку	Безробітне населення, тис. осіб	у % до економічно активного населення працездатного віку	Безробітне населення, тис. осіб	у % до економічно активного населення працездатного віку
Україна	1731,7	8,6	1656,6	8,1	1576,4	7,7
Луганська обл.	70,2	7,1	68,5	6,9	66,3	6,7

Джерело: узагальнено автором на підставі [17-19]

Відповідно до табл. 3 з кожним роком збільшується кількість зайнятого населення з 66,5% у 2011 році до 73,1% в цілому по Україні, ця позитивна динаміка також властива і для Луганської області, цей показник з 65,5% у 2011 році збільшився до 71,2% або 994,7 тис. чол. у 2013 році. Офіційна кількість

зарєєстрованих безробітних осіб в Україні з кожним роком скорочувалася і у 2013 році їхня частка в загальній кількості економічно активного населення працездатного віку становила лише 7,7%, а що стосується Луганської області, то їхня кількість становила 6,7% проти 7,1% у 2011 році.

Т а б л и ц я 4

**Склад економічно неактивного населення за 2011-2013 роки**

Роки	Економічно неактивне населення, всього, тис. осіб	у тому числі за причинами економічної неактивності, у відсотках до підсумку						
		пенсіонери за віком, по інвалідності та на пільгових умовах	учні, студенти	зайняті в домогосподарстві, перебувають на утриманні	не працювали за станом здоров'я, через хворобу	зневірені	не знають де і як шукати роботу	вважають, що немає підходящої роботи
2011	12265,5	49,3	25,0	20,8	1,3	1,0	0,2	0,6
2012	12055,3	50,3	24,5	20,6	1,2	0,9	0,3	0,6
2013	11861,7	51,0	24,6	20,4	1,0	0,8	0,2	0,5

Джерело: узагальнено автором на підставі [20]

Після проведеного дослідження виникає питання, а де решта населення – 19,2% чим вона займається на які кошти

існує, адже вона офіційно ніде не зарєєстрована при загальній кількості офіційно працюючого економічно





активного населення працездатного віку та кількості безробітного населення, що становили у 2013 році 80,8%?

Відповіддю на це питання може стати наступне припущення – частка українського населення знаходиться на заробітках за кордоном, а інші працюють саме у неформальному секторі економіки.

Загально відомо, що заробітчани пересилають зароблені кошти за допомогою міжнародних банківських платіжних систем, таких як Western Union, MoneyGram тощо обсяги грошових переказів у межах України скоротилися майже в два рази - за перший квартал 2013 року було здійснено операцій на 5,041 млрд. грн., а за другий квартал - на 2,874 млрд. грн., а от обсяги переказів з-за кордону продовжили стабільно зростати, так протягом першого півріччя 2013 року через міжнародні системи грошових переказів в Україну надійшло 2,203 млрд. дол. [21], але відповідно до Податкового кодексу України [22, п. 11 ст. 170] об'єктом оподаткування фізичної особи-резидента є у тому числі й іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані із джерел за межами України. У випадку якщо фізособа – резидент отримує грошові кошти від свого чоловіка (або дружини чи батька), який працює за кордоном, то сума таких коштів не буде для цієї фізособи доходом, але фізична особа - резидент України, яка отримує дохід за кордоном зобов'язана задекларувати такий дохід в Україні та сплатити з нього ПДФО.

Іноземні доходи включаються до складу річного оподаткованого доходу та відповідно до п.п. 170.11.1 ПКУ обкладаються ПДФО за ставками 15 (17%) [22]. Винятком є дивіденди з іноземним джерелом походження, оподатковувані за ставкою 5% відповідно до п. 167.2 ПКУ [22].

Якщо припустити, що вся визначена нами раніше частина 19,2% економічно активного населення працездатного віку працюють у неформальному секторі економіки, то до них можна додати дані з табл. 3 за 2013 рік частку учнів, студентів – 24,6%, а також осіб, зайнятих в домогосподарстві та перебувають на утриманні – 20,4%. Отже, розмір неформального сектору економіки буде становити близько

6840,17 тис. осіб в цілому по Україні, але це без врахування пенсіонерів, загальновідомим фактом є те, що близько 80% пенсіонерів працюють і отримують доходи від зайняття присадибним господарством, виконання одноразової роботи і пенсію.

Протягом 2013 року органами Головного Управління Міністерства доходів і зборів Луганської області [8] за результатами проведеної роботи щодо детінізації доходів громадян працездатного віку, які офіційно не отримували доходів за 2013 рік залучено до декларування 2860 громадян, які задекларували 15,1 млн. грн., та сплатили до бюджету 2,0 млн. грн. податку.

Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки та означити перспективи подальших досліджень:**

1. Швидке та недостатньо скероване реформування економіки нашої країни призводить до низки негативних наслідків, зокрема, до зростання обсягів неформального сектору, що зумовлює необхідність дослідження теоретичних обґрунтувань цього явища, ретроспективного аналізу його динаміки. Використовуючи зазначені підходи, окреслимо категорію неформальної економіки у структурній побудові таких складників, як: неофіційний, кримінальний та тіньовий.

2. Існування неформального сектору характеризується не лише деструктивним впливом, але й короткостроковими позитивними ефектами: тимчасовою зайнятістю та підвищенням добробуту населення; можливістю реалізації професійного потенціалу; насиченням ринку товарами; підвищенням рівня конкурентоспроможності національної економіки та господарюючих суб'єктів. Невизначеність результуючого впливу неформального сектору економіки зумовлює потребу розробки загальної методології та методів оцінки обсягів та наслідків його існування.

## Література

1. Харт К. Возможности неформальных доходов и занятость в городах Ганы /





К. Харт // Экономическая теория преступлений и наказаний. – Электронный ресурс. – Режим доступа: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-02.shtml]

2. Эрнандо де Сото. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире. Пер. с англ. Б. Пинскер. / Эрнандо де Сото - М.: Catallaxy, 1995. – 320 с.

3. Жилина И.Ю. Неформальная экономика - для России и мира / И.Ю. Жилина // Экономическая теория преступлений и наказаний. – 2002. - №2. - Электронный ресурс. – Режим доступа: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-20.shtml]

4. Горшкова Д. Четверть экономики в тени / Д. Горшкова // Российская газета – 2003. - № 3320 - Электронный ресурс. – Режим доступа: [http://www.rg.ru/2003/10/14/ekonomika.html]

5. Генри С. Может ли скрытая экономика быть революционной? Диалектический анализ взаимоотношений формальной и неформальной экономики / С. Генри // Экономическая теория преступлений и наказаний. - Электронный ресурс. – Режим доступа: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-12.shtml]

6. Латов Ю.В. Теневая экономика. / Ю.В. Латов, С.Н. Ковалев. - М.: Норма, 2006. - 336 с.

7. Наказ Міністерства доходів і зборів України «Про базову систему оперативного реагування та подолання проявів тіньової економіки» від 05.07.2013 №245/ДСК

8. Звіт Головного Управління Міністерства доходів і зборів у Луганській області про виконання Плану основних питань економічної і контрольної роботи ДПС у Луганській області на 2013 рік - Электронный ресурс – Режим доступа: [http://lg.minrd.gov.ua]

9. Голубов О. Куди йдуть гроші. За обсягом тіньової економіки Україна вибилась у лідери Європи / О. Голубов // Кореспондент. - № 46. – 2012. - Электронный ресурс – Режим доступа: [http://http://ua.korrespondent.net]

10. Наказ Державного комітету статистики України «Методика визначення обсягів зайнятості у неформальному секторі економіки України» від 29.02.2000 №73

11. Указ Президента України «Про Стратегію подолання бідності» від 15.08.2001 № 637/2001.

12. Наказ Державного комітету статистики України «Про затвердження Методологічних положень стандартного модульного опитування населення щодо ефективності програм соціальної допомоги» від 30.12.2009 № 510.

13. Закон України «Про сільськогосподарський перепис» від 23.09.2008 № 575-VI.

14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповненнями.

15. Характеристика домогосподарств за 1999-2012 роки - Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

16. Структура сукупних ресурсів домогосподарств за 1999-2012 роки – Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

17. Експрес-випуск Державної служби статистики України від 23.03.2012 Економічна активність населення у 2011 році – Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

18. Експрес-випуск Державної служби статистики України від 25.03.2013 Економічна активність населення у 2012 році – Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

19. Експрес-випуск Державної служби статистики України від 25.03.2014 Економічна активність населення у 2013 році – Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

20. Склад економічно неактивного населення за 2011-2013 роки – Электронный ресурс – Режим доступу [http://ukrstat.gov.ua]

21. Петриченко Ю. Обсяги грошових переказів в Україну зростуть на 10-15% у другому півріччі 2013 року – - Електронний ресурс – Режим доступу: [http://ua.prostobank.ua]

22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями.

## References

1. Khart K. Vozmozhnomy neformal'nykh dokhodov y zanyatost' v horodakh Hany / K. Khart // Ékonomycheskaya teoriya prestup-lenyy y nakazanyy. - Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupa: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-02.shtml]

2. Érnando de Soto. Ynoy put'. Nevydymaya revolyutsyya v tret'em myre. Per. s anhl. B. Pynsker. / Érnando de Soto - M.: Catallaxy, 1995. – 320 s.

3. Zhylyna Y.YU. Neformal'naya ékonomyka - dlya Rossyy y myra / Y.YU. Zhylyna // Ékonomycheskaya teoriya prestuplenny y nakazanyy. – 2002. - №2. - Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupa: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-20.shtml]

4. Horshkova D. Chetvert' ékonomiky v teny / D. Horshkova // Rossyyskaya hazeta – 2003. - № 3320 - Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupa: [http://www.rg.ru/2003/10/14/ekonomika.html]

5. Henry S. Mozhet ly skrytaya ékonomyka byt' revolyutsyonnoy? Dyalektycheskyy analiz vzaymootnoshenny formal'noy y neformal'noy ékonomiky / S. Henry // Ékonomycheskaya teoriya prestuplenyy y nakazanyy. - Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupa: [http://corruption.rsuh.ru/magazine/2/n2-12.shtml]

6. Latov YU.V. Tenevaya ékonomyka. / YU.V. Latov, S.N. Kovalev. - M.: Norma, 2006. - 336 s.

7. Nakaz Ministerstva dokhodiv i zboriv Ukrayiny «Pro bazovu systemu operatyvnoho reahuvannya ta podolannya proyaviv tin'ovoyi ekonomiky» vid 05.07.2013 №245/DSK

8. Zvit Holovnoho Upravlinnya Ministerstva dokhodiv i zboriv u Luhans'kiy oblasti pro vykonannya Planu osnovnykh pytan' ekonomichnoyi i kontrol'noyi roboty DPS u Luhans'kiy oblasti na 2013 rik - Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu: [http://lg.minrd.gov.ua]

9. Holubov O. Kudy ydut' hroshi. Za obsyahom tin'ovoyi ekonomiky Ukrayina vyby-las' u lidery Yevropy / O. Holubov // Kore-spondent. - № 46. – 2012. - Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu: [http://http://ua.korrespondent.net]

10. Nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrayiny «Metodyka vyznachennya obsyahiv zanyatosti u neformal'nomu sektori ekonomiky Ukrayiny» vid 29.02.2000 № 73

11. Ukaz Prezydenta Ukrayiny «Pro Stratehiyu podolannya bidnosti» vid 15.08.2001 № 637/2001.

12. Nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrayiny «Pro zatverdzhennya Metodolohichnykh polozhen' standartnoho modul'noho opytuvannya naseleण्या shchodo efektyvnosti proham sotsial'noyi dopomohy» vid 30.12.2009 № 510.

13. Zakon Ukrayiny «Pro sil's'kohospodars'kyy perepys» vid 23.09.2008 № 575-VI.

14. Hospodars'kyy kodeks Ukrayiny vid 16.01.2003 № 436-IV iz zminamy ta dopovnennyamy.

15. Kharakterystyka domohospodarstv za 1999-2012 roky - Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

16. Struktura sukupnykh resursiv domohospodarstv za 1999-2012 roky – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

17. Ekspres-vypusk Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny vid 23.03.2012 Ekonomichna aktyvnist' naseleण्या u 2011 rotsi – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

18. Ekspres-vypusk Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny vid 25.03.2013 Ekonomichna aktyvnist' naseleण्या u 2012 rotsi – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

19. Ekspres-vypusk Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny vid 25.03.2014 Eko-





nomichna aktyvnist' naseleण्या u 2013 rotsi – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

20. Sklad ekonomichno neaktyvnoho naseleण्या za 2011-2013 roky – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu [http://ukrstat.gov.ua]

21. Petrychenko YU. Obsyahy hroshovykh perekaziv v Ukrainu zrostut' na

10-15% u druhomu pivrichchi 2013 roku – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu: [http://ua.prostobank.ua]

22. Podatkovyy kodeks Ukrayiny vid 02.12.2010 № 2755-VI iz zminamy ta dopovnennyamy.

**Корецкая-Гармаш В. А.**

**Социальные аспекты функционирования неформальной экономики у украинских реалиях**

В статье рассмотрено сущность неформальной экономики, виды экономической деятельности при нарушениях прав хозяйствующих субъектов и нормативно-законодательной базы, легальных видов экономической деятельности: «серая», «розовая», «черная»; следствием чего является формирование и функционирование неконтролируемой экономики, которая состоит из четырех сегментов: неформального, неофициального, теневого и криминального. Исследованы социальные аспекты функционирования неформальной экономики в современных условиях как предпосылки достижения краткосрочных положительных эффектов: временной занятости и повышение благосостояния отдельных слоев населения; возможности реализации профессионального потенциала; насыщение рынка товарами; повышение уровня конкурентоспособности национальной экономики и хозяйствующих субъектов, снижение уровня бюрократизации и коррумпированности среди чиновников.

*Ключевые слова:* легальность, экономика, неформальный, неофициальный, криминальный, теневой, домохозяйства.

**Koretskaya-Garmash V.A.**

**Social aspects of the functioning of the informal economy in Ukrainian reality**

In the article the essence of the informal economy, types of economic activity in violation of the rights of economic entities and regulatory frameworks, legal economic activities: the "gray", "pink", "black"; resulting in the formation and functioning of uncontrolled economy consists of four segments: non-formal, informal, shadow and criminal. Studied social aspects of the functioning of the informal economy in modern conditions as prerequisites of achieving short-term positive effects: temporary employment and welfare of the individual layers of the population; opportunities for professional development and career growth; saturation of the market with goods; improving the competitiveness of the national economy and economic entities, reduction of bureaucracy and corruption among officials.

*Keywords:* legality, economy, informal, criminal, shadow, households.

**Рецензент:** Житний П. Є. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Фінанси, облік та банківська справа» Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Луганськ, Україна.

**Reviewer:** Zhitniy P. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Finance, Accounting & Banking Department Luhansk Taras Shevchenko National University, Luhansk, Ukraine.

*e-mail:* info@luguniv.edu.ua

*Стаття подана  
15.04.2014 р.*

